

2. Скиперских А.В. Интеллектуал в современной российской провинции: искушения декабрьского протеста. // «Новая» и «старая» интеллигенция: общее и особенное. – Вып. XIII. - М.: РГГУ, 2012. – С. 322 – 330. – 480 с.
3. Ги Дебор. Общество спектакля. – М.: Опустошитель, 2011. – 178 с.
4. Зайцева А. Спектаклярные формы протеста в современной России: между искусством и социальной терапией. // Неприкосновенный запас. - № 4. - (72). - 2010. - С. 47-69. – 302 с.
5. Орлова М. Пленэрное заседание. // Коммерсант-Власть. - № 11. - 20 марта 2006. - С. 64 – 67.

УДК 811.111'37

Козум Л.Ф.
(Івано-Франківськ, Україна)

МОВНО-КУЛЬТУРНА ТРІАДА НА ШЛЯХУ ДО ПОРОЗУМІННЯ

Стаття присвячена проблемі взаємозв'язку культури, мови і свідомості. Культурно-ментальний бар'єр як наслідок впливу специфічних цінностей нації призводить до бар'єру комунікативного.

Ключові слова: лінгвокультурологічна компетенція, ментальність, мовно-культурний бар'єр, соціокультурні чинники.

Статья посвящена проблеме взаимосвязи культуры, языка и сознания. Культурно-ментальный барьер, как следствие влияния специфических ценностей нации, приводит к барьеру коммуникативному.

Ключевые слова: лингвокультурологическая компетенция, ментальность, языково-культурный барьер, социокультурные факторы.

The article is devoted to the problem of intercommunication of culture, language and consciousness. A cultural-mental barrier as a result in influence of specific values of nation results the barrier of communication.

Key words: lingually-cultural competence, mentality, lingually-cultural barrier, sociocultural factors.

Останнім часом всебічно обговорюється проблема взаємозв'язку культури, мови і свідомості, проводяться різноманітні дослідження мовної картини світу у носіїв певної мови, створюються асоціативні словники різних мов, що дають багатий матеріал для вивчення особливостей сприйняття дійсності в рамках тієї чи іншої культури. Безперечно, мови культур різноманітні, адже «по своїй суті культура – поліглотна» [1: 21].

Лінгвокультурологічна компетенція має форму мовної, однак змістовно вона значно глибша. Формування лінгвокультурологічної компетенції необхідна для можливості проникнути в природу культурної суті, яка закріплена за певним мовним знаком. Мовна

© Козум Л.Ф., 2012

картина світу занурюється в лінгвокультурологічну картину світу як системи знань про культуру, втілену в певній національній мові. Індивідуальне застосування та наявність комплексу вмінь для оперування цими знаннями є свідченням лінгвокультурологічної компетенції.

Яскравим прикладом того, як мова співвідноситься із структурою мислення та способом пізнання зовнішнього світу у різних народів, є поняття часу. «Час – це гроші» – типове словосполучення для англомовних культур, в той час же південна Європа це поняття не оцінить. Слово «пунктуальність» теж містить різний зміст. Для німця це означає прийти на зустріч в чітко призначений час, для японця – за десять хвилин до зустрічі, для італійця – затриматись хвилин на двадцять. Цінуючи свій і чужий час, європейці нікому не дозволяють його «красти». Це дає змогу мешканцю Європи за одиницю часу виконати набагато більший обсяг роботи, ніж за той же період зробив би його східний сусід, працюючи, за звичкою, із чаюванням й захопливими теревеннями.

Кишить палітрою форма звертання у представників різних країн світу. Українське традиційне звертання на *Ви* і *ти* зберегло ще своє типове галицьке: *пані, пан*. Це залежить від типу ваших взаємовідносин з цими людьми. Рішення про те, як слід назвати себе та іншого базується на співвідношенні статусів двох співбесідників. Наприклад, батьки, розмовляючи зі своїми дітьми, називають себе «мама», «тато»; для висловлення своєї поваги до особи певного статусу чи соціальної ролі використовуються слова *пані, пан*, а також у словосполученні *пані вчителька, пан лікар* та ін. Наприклад, звертання до вчительки: «Чи могла би пані вчителька сказати, коли будуть наступні батьківські збори?» Звертання до лікаря: «Що думає пан лікар про стан пацієнта?»

Однак в багатьох мовах світу існує ще складніша система. Маючи ті ж особливості, що й українська мова Галичини, в японській мові ви повинні вказувати на себе за допомогою одного із займенників, еквівалентів слова «я», таких як *ватачі, ватакусі, боку, оре*, якщо ви за статусом нижче свого співбесідника. В залежності від вашої статі (жінки не можуть казати *боку* або *оре*), ступеня вашої ввічливості та ступеня знайомства з іншою людиною, ви виберете якесь із цих «я». Наприклад, спілкуючись з кимось, хто має вищий статус, зазвичай називають себе словом *ватачі*. Розмовляючи з друзями чи колегами, чоловіки часто використовують слова *боку* і *оре*. Так само, коли розмовляють з вищим за статусом, звертаєтесь слід, називаючи його посаду чи соціальну роль. Розмовляючи з учителями використовують *сенсей* (учитель), навіть звертаючись до нього безпосередньо. Свого керівника прийнято називати офіційним титулом, таким як «начальник відділу» чи «президент». Спілкуючись з людьми з вищим статусом японською мовою не дозволяється скористатись еквівалентом англійського слова *you* (*Ви*). Розмовляючи з людиною нижчою а статусом слід вживати особовий займенник або імя людини. Як і у випадку займенників на позначення «я» японська мова має декілька слів, еквівалентних до «*ти*» чи «*Ви*», в тому числі *аната, омае, кімі*. Знову ж таки, яке із них слід вибрати – залежить від характеру стосунків; слова *омае* і *кімі* прийнято використовувати в розмові з тими, хто є нижче за статусом, або з тими, кого ви дуже добре і близько знаєте. Як видно, система вказування на себе та інших в японській мові дійсно дуже складна. Такі розбіжності між мовами, на думку Д.Мацумото, відображають розбіжності між культурами. В японській культурі мова, манери та інші аспекти поведінки повинні модифікуватись у відповідності до стосунків та контексту, в якому відбувається спілкування. Інакше кажучи, сис-

тема вибору відповідних вказівок на себе та інших в японській мові відображає важливі аспекти японської культури. Посиланням на себе та інших в американському варіанті англійської мови відображаються важливі аспекти американської культури. Американська культура в цілому надає відносно невелике значення різниці в статусі між людьми і тому, чи належить людина до зовнішньої чи внутрішньої групи. Американська культура бачить в кожній людині окрему, унікальну та незалежну особистість. Оскільки з точки зору американської культури важливою є людина, а не її статус чи загальний контекст, то тут люди – це люди, незалежно від того, де чи коли вони взаємодіють. Тому американці майже за будь-якого варіанту спілкування можуть використовувати слово I (я) для того, щоб вказувати на себе, і слово you (Ви, ти), щоб вказати на іншу людину.

Ці спостереження дозволяють зрозуміти, що люди різних культур структурують світ довкола себе по-різному, як мінімум, у мові, яку вони використовують для опису цього світу. Дослідження переконують в тому, що мовні розбіжності полягають не лише у класифікації, а й у відображенні істинних розбіжностей в поглядах на світ. Культура сильно впливає не тільки на лексику мови, а й на її використання та функції. Використанням мови індивід трансформується в агента культури. Таким чином, емоції, асоціації, підтексти та нюанси мови впливають на культуру і самі відчувають вплив культури. Саме через мову, користуючись мовою, людина вбирає в себе саму суть культури, укріплює концептуальні основи своєї культури. Причина такої взаємодії полягає в тому, що мова символізує собою культуру. Культура – це, свого роду, груповий спосіб структурування світу для того, щоб уникнути хаосу і забезпечити виживання групи; мова – це система символів, яка відображає це структурування.

В середині минулого століття Едвард Сепир і Бенджамин Уорф висунули гіпотезу згідно з якою люди, які розмовляють на різних мовах, думають по-різному, і це відбувається через розбіжності в їх мовах. Якщо гіпотеза правильна, то це значить, що люди різних культур думають по-різному, і причина полягає в самій природі, структурі і функціонуванні їх мов. Процеси їх мислення, їхні асоціації, способи інтерпретації світу, навіть сприйняття ними однакових подій, можуть бути іншими тому, що вони говорять іншою мовою, яка сприяє формуванню їх структури мислення. Логічно можна припустити, що люди, які володіють більше, ніж однією мовою, розмовляючи різними мовами, можуть керуватись різними структурами мислення. Думки, почуття і поведінка двомовних індивідумів будуть залежати від того, якою мовою вони користуються. Національна мова бере участь не тільки у формуванні народного світосприйняття, але і в самому процесі розгортання думки: «Людина, що говорить двома мовами, переходячи від однієї до іншої, змінює разом з тим характер і напрямок течії своєї думки, при тому так, що зусилля її волі лише змінює колію її думки, а на подальший перебіг її впливає лише посередньо. Це зусилля може бути порівняно з тим, що робить стрілочник, який переводить потяг на інші рейки...» [2: 260].

Мови дуже різняться між собою як на лексичному, так і на прагматичному рівні, що є наслідком самотності звичаїв та загальноприйнятих манер у відповідних культурах. В їх глибинах зароджуються та розвиваються культурні феномени, які визначають менталітет людини та народу. Культурно-ментальний бар'єр є наслідком впливу специфічних цінностей та призводить до бар'єру комунікативного.

Дослідники кажуть, що «соціокультурні чинники є свого роду фільтрами. Пропустивши через них одну і ту ж ділянку світу, ми отримаємо на виході різні відображення

чи уяву...» [3:41]. Іншими словами, якщо по ходу сприйняття чужих етнічно-культурних явищ їх фільтрація відбувається через призму цінностей культури носія мови, то ймовірно неправильної інтерпретації і неадекватної оцінки досить висока.

Особистість без прагнення до своєї абсолютної унікальності не може обійтися без спілкування, діалогу культур. Тому міцне сплетіння, взаємозалежність та взаємозумовленість мови, нації, культури – це магічна триада з історією впродовж тисячоліть.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каган М.С. Философия культуры / М.С. Каган. – СПб.: Петрополис, 1996. – 416 с.
2. Потебня А. А. Эстетика и поэтика / А. А. Потебня. – М.: Искусство, 1976. – 614 с.
3. Арнольд А.И. Введение в культурологию. Учебное пособие / А.И. Арнольд. – М.: Народная Академия культуры и общения человеческих ценностей, 1993. – 352 с.
4. Васильева Г.М. Национально-культурная специфика семантических неологизмов: лингвокультурологические основы описания / Г.М. Васильева. – СПб., 2001. – 210 с.
5. Карасик В.И. Лингвокультурный концепт как единица исследования / В.И. Карасик, Г.Г. Слышкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. / Под ред. И.А. Стернина. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 2001. – С. 75-80.
6. Маслова В.А. Лингвокультурология / В.А. Маслова // Учебное пособие. – М.: Академия, 2001. – 204 с.

УДК 821.13.02

Якімова А.М.
(Софія, Болгарія)

ВПЛИВ М.П.ДРАГОМАНОВА НА ФОРМУВАННЯ ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНИХ ПОГЛЯДІВ І.Д.ШИШМАНОВА (за матеріалами фонду проф. І.Д.Шишманова в Софії)

Стаття присвячена аналізу архівних матеріалів, які вказують на нові факти впливу М.Драгоманова на наукові погляди І.Шишманова на початку його творчої діяльності.

Ключові слова: фольклор, етнографія, нові факти, вплив.

Статья посвящена анализу архивных материалов, которые указывают на новые факты влияния М.Драгоманова на научные взгляды И.Шишманова в начале его творческой деятельности.

Ключевые слова: фольклор, этнография, новые факты, влияние.

The article analyzes the archival materials that point to new evidence of M.Dragomanov's impact on scientific I.Shishmanov's views at the beginning of his creative activity.

Key words: folklore, ethnography, new facts, influence.